

diyojen

sen beni
aşağılayabilirsin
ama ben aşağılanmam

Vazgeçerek özgürleşmenin felsefesi

Yayıma Hazırlayan: Aslı Perker

9. BASKI

DESTEK
yayımları

DESTEK @ FELSEFE

“Gölge etme başka ihsan istemem.”

MÖ 336-323 yılları arasında dünyaya hükmetmiş olan Büyük İskender'in Diyojen hakkında sarf ettiği unutulmaz sözü hatırlayın:

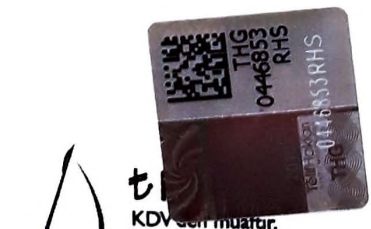
“Büyük İskender olmasaydım eğer, Diyojen olurdum...”

Çünkü Diyojen de en az Büyük İskender kadar hâkimidir dünyanın... Ne kimseden korkusu vardır ne de başının üzerinde kaybedecek bir damı.

Onu ölümle tehdit edenlere bile bir gün zaten öleceğini söyleyecek kadar da umursamaz bir bilgedir...

Peki insan nasıl öğrenir umursamamayı?

Diyojen, bu yolda bilinmesi lazım gelen her şeyi açık yüreklilikle anlatıyor...

KDV'yi muaf tutar.

www.destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

www.destekdukkani.com

%40 indirimli kitap satış sitesi

ISBN 978-605-311-732-2

9 786053 117322

DESTEK YAYINLARI: 1201

FELSEFE: 14

DIYOJEN / SEN BENİ AŞAĞILAYABİLİRSİN AMA BEN AŞAĞILANMAM

Yayıma Hazırlayan: Aslı Perker

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak

Destek Yayınları: Ocak 2020

1.-5. Baskı: Ocak 2020

6.-7. Baskı: Şubat 2020

8.-9. Baskı: Mart 2020

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-732-2

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak

Sertifika No. 40200

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

diyojen

sen beni aşağılayabilirsin ama ben aşağılanmam

Vazgeçerek özgürleşmenin felsefesi

Yayıma Hazırlayan: Aslı Perker

DESTEK
Yayınları

Önsöz

Kalabalıgız, hem de çok. Büyükşehirlerde neredeyse yollarda yürüyemeyeceğiz. Kalabalıklar olarak dünyada sömürmediğimiz şey kaldı mı acaba? Yeraltını, yerüstünü, esen rüzgârı bile sömürdük. Her şey bizim için. Her şey insanlar için belledik. Yerdeki yılanın derisini ayağımıza geçirdik, kuzunun postunu sırtımıza. Önümüze çıkan ağacın meyvesini yedik, yemekle kalmadık, onu ona aşıladık, bunu şuna, yeni türler ürettik. Düşünün ki bir enginarı bulduk, o sert kabuklarını tek tek soyduk, kalbine ulaştık, tüylerini yolduk, pişirdik, onu da yedik. Doğanın verdiğini aldık, dahasını istedik, vermezse zorla aldık. Yaktık. Yıktık. Ateşin bulunması serebrumumuzda 16 milyar nöronumuzun olmasını sağladı, bizi hayvanlardan ayrı kıldı, ama dünyayı yaktık yahu! Yerdeki kumu aldık, bir şeylerle karıştırdık, tonlarcasını yerkürenin üstüne yıgdık da yıgdık. Yıgdıkça çoğaldık, çoğaldıkça yıgdık. Bir an durup düşünmedik, bu dünya ne kadar yük kaldırır diye. Belli ki şu güzelim yerküremiz bize nefes aldirmek istedi, kim bilir belki de dışarıdaki bir şeylerden korumak için üzerimize bir perde çekti, ama yok, biz onu da delmek için elimizden geleni yaptık.

Her şeyimiz olsun istedik. Çantalarımız, ayakkabılarımız, kıyafetlerimiz, evlerimiz, arabalarımız. Bir tane vardı, bir tane daha olsun dedik. Fabrikalarımız olsun, çalışanlarımız olsun, onlara az, bize çok olsun.

Güce tapalım dedik. En çok bilen olalım, en çok söyleyen, en çok dinlenen, hatta yeri gelirse en çok korkulan. Bize kimseler cevap veremesin. Pek çok şey satın alabilelim, insanlar dahil, sevgi dahil, saygı dahil. Kortejlerle geçelim istedik, kenarda insanlar dursun baksın.

Bir zamanlar çıplak ayak topraktaydık, yok dedik, kat çıkalım, yükseldikçe yükseldik. Bir ağaca altından değil tepesinden bakar olduk. Yeri öyle pislettik ki göğeyi çıkıp ciğerlerimizi havayla doldurduk. Ama üzerimize yağın kurumu fark edemedik. Sinsi sinsi bacadan çıkan, tepemizdeki kanatlıdan saçılan gazı solumaya razı olduk.

Kablolar her yerimizi sardı. Ne kadar kablosuz olsak aslında bir yerlere, birilerine bağlıydık. Aslında geldi o kablo boğazımıza dayandı, etrafına dolandı, ama biz yine de vazgeçemedik.

Vazgeçmek... Kolay mı? Bu satırları yazan ben vazgeçebilir miyim? Hadi bırak deseler elindeki şu telefonu? En basitinden. Bir telefon. Bırakabilir miyim? On tane bahane sayarım neden bırakamayacağıma dair. Çık deseler evinden. Şimdi hemen, üzerine tek bir ceket at, ayağına bir çift ayakkabı, belki o bile yok, çık dışarı. Her şeyi geride bırak. Bahane uydurmayı bırak. Çıkabilir miyim? Sanmam.

Tarihte bunu yapabilen biri vardı. Sinoplu Diyojen. Hani şu “Gölge etme başka ihsan istemem” diyen Diyojen. Kinik felsefenin kurucularından biri ve en tanınmış ismi olan Diyojen. “Köpek” Diyojen. Bir köpek gibi yaşamaya gönüllü olan Diyojen.

Bu kitap Kinik felsefe ve Diyojen’i anlatıyor. Bu kitap ne kadar çok şey yüklendiğimizi ve o yükleri bırakmanın ne kadar zor olduğunu anlatıyor. O yükler bırakıldığında ise nasıl da özgür, korkusuz olacağımızı.

Size sunduğumuz yumuşacık, sadece tatlı öğütler içeren bir kitap değil. Yer yer Diyojen’in sert karakteriyle dil de sertleşiyor, söylemler de. Belki de duymak istemediklerinizi duyacağınız yerler bile var. Ama Kinik felsefenin temelinde zaten insanların duymaktan kaçtığı gerçekleri kabullenmek yatar. Dünyanın en zor şeyi nedir diye sorsanız, ben gerçekleri kabul etmek derim. Görmek? Görmekte bir şey yok, ama kabul etmek, içine sindirmek zordur. İşte bu zorlu koşuda Diyojen kılavuzunuz, yolunuz açık olsun.

Aslı Perker

*“Hayattaki
en güzel şey
basit
konuşmaktır.”*

"Fakirlik insanı felsefeye iter."

Kinik Latince'den gelen bir kelime. Kynikos: Köpek gibi demek. Felsefenin kurucusu Antisthenes, fakat yaşayış şekli, günümüze kadar gelen sözleri, varlığıyla akıllarda esas kalan, tarihte hakkında çok konuşulan filozof Diyojen.

Diyojen Kinik felsefenin içine doğmuyor. Zira felsefenin çıktığı topraklardan uzakta, Anadolu'nun kuzeyinde, Sinop'ta dünyaya geliyor. Varlıklı, kuyumcu bir babanın oğlu. Babası aynı zamanda Sinop'taki devlet bankasından da sorumlu olan bir bankacı. Ancak sahte para basıp kalpazanlığa soyununca baba oğul Anadolu topraklarından sürgün ediliyorlar. Yolculuk? Önce Delphoi, sonra Atina.

Varlıktan yokluğa düşüyorlar. Yiyecek ekmekleri yok. Belki de kader dediğimiz şey vardı. Belki de hayat, birbiri ardına yaşanan olaylar Diyojen'i olması gereken kişi olmaya hazırlıyordu. En nihayet fareler bile kıyıda

köşede yiyecek lokma bulabilirken Diyojen Atinalıların asla mutfaklarına sokmayacağı, tiksinererek baktıkları bir adam halini almıştı. “Fakirlik insanı felsefeye iter. Hiçbir şey sahibi olmayan insan nefisini köreltmeyi öğrenir.” Diyojen böyle demişti. O fareye bir hayli dikkatle bakmış olmalı.

“Oradan oraya koşuşturan, karanlıktan korkmayan, hiçbir şey ile ilgilenmeyen bir fare. İşte bütün zorluklardan nasıl çıkılabileceğini gösteren bir yol.”

İşte o bulduğu yol felsefedir. Kinik felsefe. Temelinde doğayla uyumlu yaşamının olduğu bir felsefe. Antisthenes bir zaman insanları felsefe düşünmeye ikna etmeye çalışmış, ancak başaramayınca bırakıp köşesine çekilmiştir ve kesinlikle yanına yeni bir öğrenci yaklaştırmamaktadır. Eline asası yaklaşıp vuracak kadar Kinik felsefenin kabalığını da yansıtmaktadır. Ancak Diyojen yanından ayrılmaz, başını uzatır ve şöyle der:

“Hadi vur. Sen benimle konuşana kadar beni senden uzaklaştıracak kadar sert bir cisim bulamayacaksın.”

Bu basit cümle aslında Kinik felsefeye tam bir boyun eğişin en güzel göstergesi. Açıklayayım. Kinik felsefede acıya boyun eğmek yoktur. Ne ruhen ne de bedenen. İster birinin sopası canını acıtsın, ister doğa koşulları,

bir Kinik umursamaz. Çünkü geline mertebede artık o acıyı hissetmez. Ölmeden ruhu bedeninden ayrılmış gibidir. İkisi arasına mesafe koyarak kendini uzaktan seyreder. Beyninin acı hisseden kısmını bir düğme varmışçasına kapar. Diyojen'den birkaç yüzyıl sonra yaşamış olan başka bir filozof Lucian biraz da şakaya vurarak Diyojen'in felsefesini Diyojen'in dilinden şöyle anlatır:

“Her şeyden önce seni bütün lükslerinden arındıracağım. Fakirliği tattıracağım. Üzerine eski püskü bir abagiyeceğim. Sonra seni bir ırgat gibi çalıştıracam. Ta ki yorgunluktan bayılana kadar. Yerde uyuyacaksın. Sudan başka bir şey içmeyecek ve ne bulursan onu yiyeceksin. Eğer para bulursan onu denize atmanı söyleyeceğim. Karını, çocuklarını, ülkeni düşünmeyi bırakacaksın, bunların hepsi sana birer saçmalık gibi gelmeye başlayacak. Aileni bırakıp ya mezarlıkta, ya bir kulede ya da bir fıçının içinde yaşamaya başlayacaksın. Böyle bir hayatla inan bana Pers kralından daha mutlu olacaksın. Seni bir işkence tahtasına bağlayacak olsalar bile umursamayacaksın. İnatçı ve kararlı olmalısın. Karşına çıkan kim olursa olsun aynı şekilde umursamaz davranmalısın. Karşındaki kral da olsa sıradan bir insan da aklından geçeni aynı şekilde söyleyeceksin ki herkesin hayranlığını kazanasın.”

Lucian ne kadar abartmaya çalışmış olursa olsun, biliyoruz ki Diyojen aslında tam da böyle yaşamıştır.

Doğa şartlarının sertliğiyle uyum içinde yaşayabilmek için kendi sınırlarını biraz daha itmiştir. Sağlam akıl sağlam vücutta bulunur misali önce bedenini sağlamlaştırmayı hedef edinmiştir. Karların içinde çıplak ayakla yürümüştür. Kumlarda yuvarlanmıştır. Rüzgâra doğru yol almıştır. Üzerinde sadece bir aba vardır, hepsi bu. Yeri geldiğinde ikiye katlayıp başının altına yastık yaptığı bir aba. Sırtındaki çantada sadece acı bakla ve kitap taşımıştır. O da tabii bulabilirse. Diyojen yemeği sadece bulabildiği zaman yer. Ne kadar olursa. Bazen yerden topladığı kırıntılardır bunlar, bazen de sebze artıkları.

“Zenginler ne zaman isterlerse fakirler ne zaman yiyebilirlerse yerler. İnsanlar yemek için yaşıyorlar, ben ise yaşamak için yiyorum.”

---

*“Felsefe insanı tek bir kuruş
sahibi olmadan zengin yapar.”*

---

*“Bir şehir pahalı
ya da ucuz
değildir.
İnsanlar
ucuz ya da
pahalı yaşar.”*

*“Başkası için
endişelendiğinde
kendini
unutursun.”*

"Sen beni aşağılayabilirsin ama ben aşağılanmam."

Bu diyeceğimi yadırgayabilirsiniz, ancak Kinik felsefede dilenmek normaldir. Hatta Diyojen kendisine bir yemek verildiği zaman ya da bir eve yemeğe davet edildiği zaman bunu kesinlikle bir iyilik gibi görmez, hak ettiğini düşünür. Dünyada var olması yeterlidir.

"Daha önce bir dilenciye yemek verdiysen bana da ver, vermediysen ben ilk olayım."

İnsana ilk bakışta insanlık onurunu sorgulatan bu cümleyle barış imzaladığınız anda Diyojen'i ve Kinik felsefeyi anlamaya başlarsınız. Bu felsefede utanmak hissi yoktur. Sanırım tüm felsefeler içinde insanın üzerindeki her şeyi kemiğine kadar sıyıran, onu en yalın haliyle bırakan tek felsefedir. Daha iyi açıklamaya çalışayım.

Kabul etmek istemesek de hepimizin içinde bir hamlık var. Bir olmamışlık. Yer yer kötülüğe dönüşebilecek, çok derinlerde aramamız gereken bir duygu. Kinik felsefe bunu baştan kabul eder ve Diyojen yine buna gerçek bir örnek teşkil eder. Bir kabalık vardır onun yaşam şeklinde. Bizim saklamaya çalıştığımız her tür kötücül tavır, düşünce ortadadır, açıktır. Kısacası yalan bir hayata inanılmaz. Zannetmeyin ki bundan iki bin beş yüz yıl önce yaşam şekli buna müsaitti. Sanmayın ki medeni olmayan bir yaşam tarzı vardı. Milattan önce dört yüzüncü yıl Atina'sı tam tersine altın çağını yaşıyordu. Kültür, sanat, felsefe şehirden taşıyordu. Sosyal yaşam kuralları bugünkünden elbette farklıydı. Örneğin dışarıda yemek yemek bile ayıp olarak görülürken Diyojen kendini sokakta tatmin ederdi. Aşağılanmayı göze alarak. Daha doğrusu aşağılanmayı umursamamaya ve hatta böyle bir duygu zaten yokmuş gibi davranarak. Böyle bir duygu yok. Kelimesi yok.

“İyi bir insan aşağılandığında bunu umursamaz.”

Buradaki iyilikten kastı kendi inandığı erdemle yaşamaktır. Hayatı tamamı ile gerçektir. Olmadığı biri gibi davranmaz. Ve ona bakılacak olursa herkes aslında kendisinden farklı bir yüzünü göstermektedir. Toplum insanı buna iter. Başkaları ona aşağılandığını hatırlattığı zaman da cevabı vardır:

“O aşağılamış olabilir ama ben aşağılanmadım.”

Etkenlik ve edilgenlik kavramları sanırım en yerli yerinde Diyojen tarafından kullanılmıştır. Edilgen fiiller sanki onun lügatinde yer almamaktadır. Aşağılanmayı, yüzüne karşı alay edilmesini, nefret edilmeyi göze alan bir yaşam sürmeyi tercih etmiştir. Yine Lucian'ın tasviriyle Diyojen'den dinliyoruz:

“Konuşmalarında saldırgan olmalısın, hatta bir köpek gibi hırlamalısın. Somurtmalısın ve yüz ifadenle uyumlu bir yürüyüşün olmalı. Diyeceğim o ki her şeyin vahşi ve hayvani olmalı. Bütün mütevazılığı, efendiliği bir kenara bırakmalısın. Uyumlu olmaya çalışmamalısın. Yüzün asla kızarmamalı, utanmamalısın. En kalabalık yerleri seç ve oraya gidip tek başına kal, kimseyle konuşma. Kimsenin sana yaklaşmasına izin verme. Gücünü baltalamalarına izin verme. Pek çok kişinin kendi özelinde bile yapamayacağı, çok cesurca şeyleri herkesin önünde yap. Şehvet duygularını tatmin edecek en absürd yolları seç. Eğer istersen bir ahtapot ya da mürekkepbalığını çiğ çiğ ye ve öl.” Sana vaat edebileceğimiz mutluluk budur.”

---

* Bunun Diyojen'in ölüm sebebi olduğuna dair bir inanış vardır.

Diyojen gerçekten de insanlara hırlar. Nihayetinde o bir “köpek”tir. Kendine bu adı takmıştır ve bir Kinik olarak, köpek gibi yaşamaktadır. Başkalarının dediklerini onaylamak gibi bir ihtiyaç duymaz, kendini asla buna zorlamaz. Hatta genellikle insanları suçlar gibi konuşur. Bu yüzden de kimselerle görüşmez zaten. Kimseler onu evine davet etmek istemez. Başkaları tarafından beğenilmek derdi olmadığı gibi “Birileri sizi övüyorsa bunların hiçbirine önem vermeyin, ama eğer sizi yeriyorlarsa, işte o zaman kıymetli olduğunuzu anlayın” der.

Bir gün agorada önemli bir konu hakkında konuşmaktadır. Kimseler dinlemek için yanaşmaz. Sonra ısıklık çalmaya başlar ve herkes yakınına gelir. Boş şeyler dinlemek için yanına gelenleri kınar ve arkasını dönüp gider. Asıl derdi insanlara bir şey anlatmaktan ziyade onların kendilerini görmelerini sağlamaktır.

Bir başka seferinde de yine meydanda Atinalılara yaptığı bir konuşmada insanın mütevazı, kendini kontrol ederek yaşaması gerektiğini anlatır. Konuşma bittiğinde onu alkışlayan Atinalılara şöyle bağırır: “Hepinizin canı cehenneme, yaptığınız her şey söylediklerime karşı çıkıyor.” O alkışlayanların asla yapmayacakları bir şeyi alkışlıyor olmaları zaten yeri geldiğinde bir köpek gibi hırçınlaşmasına sebep olan şeyin bir sağlamasıdır.

Asla uyumlu değildir, ılımlı davranmaz, kimsenin gönlünü hoş tutmak için uğraşmaz. Çünkü bunların hepsinde bir sahtelik, bazen riyakârlık ve çoğunlukla da yalan vardır.

Zaten ona belli başlı yeteneğin nedir diye sorulduğunda da “İnsanlığın özgürleştiricisiyim. İnsanlığın başına gelen kötülüklere devayım. Gerçeğin ve yalın konuşmanın peygamberiyim” der.

“Bir gün Diyojen’e şarap verirler.
O da hepsini döker. Neden diye sorduklarında
‘Eğer hepsini içseydim sadece şarabı değil
kendimi de kaybetmiş olurdum’ der.”

*“Hayat değil,
kötü yaşanan
bir hayat
kötüdür.”*

"Hiçbir şeyi olmayan kişi bir şey kaybedemez."

Nedir insanlığın başına gelen kötülük, hadi biraz bunu düşünelim. Savaşlar mı? Zenginlik mi? Fakirlik mi? Bunlar listenin çok altında kalıyor. Esas kötülük insanın özünden uzaklaşması, kendi gerçekliğini kaybetmesi, ama bunun farkında bile olmamasıdır. İnsanın kendi gerçekliği, en ham hali korkutucu da olsa tam bir gerçeklik olduğu için her tür kötülüğün karşısına çekilmiş bir settir. Düşünün bugün dünyanın bütün liderleri gerçekleri olduğu gibi kabul etselerdi, belki de anlaşmazlık diye bir şey kalmayacaktı. Kötülüklere bir son vermek önce gerçeği kabul etmekten sonra da bunu açıkça söyleyebilmekten geçer. Aslına bakılacak olursa, Diyojen'in en önemseddiği şeylerden biri dildir. İnsanın ne dediği, nasıl dediği. Her şeyi basitleştirerek, en yalın haliyle söylemeyi şüphesiz bir sanat olarak görmüştür.

En büyük meziyet düşündüğünü tam olarak ve karşındakinin anlayabileceği gibi söyleyebilmektir. Elbette Diyojen bilgiden süzülen bir basitliği kastetmektedir. Bazen tek bir basit cümlenin altında yatan bütün bir felsefe gibi. Kelimelerin sıradanlığı fikri de sıradan yapmaz.

“Hayattaki en güzel şey nedir?”

Diyojen: “Basit konuşmak.”

Bu noktada güzel konuşma üstadı olanları eleştirir. Zira insan yapamayacağı şeyleri söylememelidir. Kendisinin tutamayacağı öğütleri vermemelidir. Ama bu tarihin her çağında olduğu gibi Diyojen’in yaşadığı dönemde de geçerli olan yöntemdir.

“Hatipler konuşmalarında adaletle ilgili çok doğru şeyler söylerler ama bunları gerçekte uygulamazlar.”

Zaten adalet de dağıtılacak bir şey mi olmalıdır? Yoksa insan kendisi kendi yaptıklarıyla bu adaleti tesis edebilir mi? Bugünün de sorusu bu değil mi? Hayat adil değil, hiçbir zaman olmadı. Toplum içerisinde adı olmasına rağmen gerçek bir adaletten de söz edemeyiz. Birilerinin çıkıp bize hakkımızı vermesini beklemek işe işin doğrusu nahiflik olur. Adalet birinden alınır mı?

Adaletin birinden alınmayacak kadar insanın temel hakkı olması gerekmez mi? Peki nasıl? Sanırım işte burada hayatı basitleştirmek kavramı devreye giriyor. Ve tabii bir de korkusuzluk.

Belki de Diyojen bir aba, bir çanta, yeri geldiğinde çıplak ayakla yaşayarak adaletin peşinde koşmuştur. Korkusuzlaşarak kendine adalet tesis etmiştir.

“Hiçbir şeyi olmayan kişi bir şey kaybedemez.”

Ve bu durumda adaletsizliğe uğraması da mümkün değildir. Kimse ona bir şey vermez, kimse ondan bir şey alamaz. Hiçbir şeyi olmayan kişi sizce herhangi bir şeyden de korkar mı? Kaybedecek bir tek canı vardır ki zaten bundan da korkmaz. Bu yüzden de dilediği yerde, dilediği zaman, dilediği şeyi söyler. Bir keresinde Diyojen zengin bir adamın evine girdiğinde adam ona asla yere tükürmemesini tembihler. Bir müddet sonra tükürme ihtiyacı duyan Diyojen adamın suratına tükürür ve bunun sebebini de ondan daha kötü bir yer bulamaması olarak açıklar. Böyle bir korkusuzluk insanı özgür kılmaz da ne yapar? Aynı şekilde şu çok ünlü lafı hatırlayalım.

“Gölge etme başka ihsan istemem.”

Günümüze kadar gelmiş, hemen hemen herkesin bir gün kullandığı bu lafı Diyojen Büyük İskender'e etmiştir. Corinth'te her zamanki gibi yatmış güneşlenmektedir ve Diyojen'in methini duyan Büyük İskender gelip tepesinde dikilir. Bonkörlüğünü göstermek için "Dile benden ne dilersen" der ve işte karşılığında da Diyojen ondan güneşinin önünden çekilmesini ister. Büyük İskender "Eğer İskender olmasaydım, Diyojen olurum" der. Korkusuzluklarını eşit görmüştür. Ne bir eksik ne bir fazla. Düşünün ki hiçbir şeyi olmayan, bir fiçinin içinde yaşayan Diyojen, dünyaya hükmetmiş bir imparator ile aynı kefeye konmuştur. Hem de o imparator tarafından.

"Zengin olan kimdir?"

Diyojen: "Kendine yeten insan."

Diyojen bir köleyken bile ondan daha özgürce konuşan biri var mıydı acaba? Evet, böyle de bir dönemi vardır bu filozofun. Yunanistan'da yaptığı bir gemi yolculuğu sırasında esir alınmış ve köle pazarında satılmıştır. Bir zamanlar efendi olan Diyojen artık bir köledir. Burada bir not düşmek gerekiyor. O zamanın Atina'sında köleler Afrika'dan zorla Amerika'ya getirilip her tür işte kullanılan ve hiçbir hakkı olmayan kölelere benzemiyordu. Aslında, bakacak olursanız ironik bir şekilde günümüzdeki "çalışan insan"ı daha çok andıran

bir kölelik şekliydi. Zengin ya da orta halli az çok her evin bir kölesi vardı. Bu daha çok o evin işlerini yapan, çocuklarına bakan, öteberisini alan bir çalışandı.

İşte Diyojen de böyle bir köleydi ve köle pazarında ilk kez satışa çıkartıldığında kendisine soruldu:

“Becerilerin nelerdir?”

Diyojen: “İnsanları yönetmek.”

Sonra uzaktaki bir adamı gösterip, “Beni ona sat” dedi. “Bir efendiye ihtiyacı var gibi görünüyor.”

Bundan iki bin beş yüz yıl önce bütün bakış açılarını altüst etmiş bir adam o.

“Beni öldüğümde yüzüstü gömün. Bir gün ne de olsa her şey tersyüz olacak.”

Bir şeyleri tersyüz etmek onun yaşayış şeklidir. Sanırım Diyojen Sinop’tan ayrıldıktan sonra hayata bir daha düz bir bakış açısıyla bakmamış, etrafındakileri sürekli şaşırtmıştır. Ona aklını kaçırdığını söylediklerinde “Aklimı kaçırmadım, yalnızca sizinkinden farklı bir akla sahibim” der.

Böylelikle Xeniaades onu satın alır, Corinth’e evine götürür ve hem çocuklarının hem de evin bütün yönetimini ona verir. Diyojen bu işi o kadar iyi yapar ki

sahibi onunla ilgili “Evime koruyucu bir melek geldi” der. Xeniaades’in oğullarına ok kullanmayı, ata binmeyi, mızrak atmayı öğretir. Güreş okulunda sadece sağlıklı olacakları kadar çalışmalarını ister. Onun için beden sağlığı ruh sağlığı ile doğrudan alakalıdır, ancak fazlasına da gerek yoktur. Evde çocukların işlerini kendilerine yaptırır. Basit şeyler yerler ve sadece su içerler. Saçlarını kısa kestirir, üzerlerine sadece bir aba aldırır. Ayaklarında ayakkabıları olmaz. Aldıkları eğitim sonucu şiirleri ezberden okurlar. Yolda sessizlik içinde yürür etraflarına bakmazlar. Arada bir Diyojen ile birlikte ava giderler ve bu köle/efendilerine büyük saygıları vardır.

Sık sık Xeniaades’ten ona itaat etmesini ister. Durumunu bir hekimin köle olmasına benzetir. Bir hekim köle de olsa hastalık durumunda ne derse yapılacaktır. İşte Diyojen de hayatta sağlıklı olmak için kendisinin, yani bir filozofun köle de olsa dinlenmesi gerektiğini söyler.

Kendisinde köle/efendi kavramının ve buna bağlı olarak da bu ilişkiye dair bir anlayışın olmaması gayet doğal. Yıllar önce Sinop’tan Yunanistan’a sürüldüklerinde yanlarında gelen köleleri kaçınca Diyojen bunu hiç yadırgamamıştır sonuçta. Etrafindakiler Manes’i neden aramadığını sorduklarında şöyle der: “Nasıl oluyor da Manes Diyojen olmadan yaşayabiliyor da Diyojen o olmadan yaşayamıyor?”

Kölesine bağlı olmayan efendisine hiç bağlı olmayacaktır elbette. Şöyle bir hikâye anlatılır: Bir gün Diyojen sebze yıkamaktadır. Platon yanına gelir ve “Dionysios’a boyun eğseydin böyle sebze yıkamak zorunda kalmazdın” der. Diyojen cevap verir: “Sen sebze yıkasaydın Dionysios’a boyun eğmek zorunda kalmazdın.”

“Her şeyin içinde bir başka şeyin parçası vardır.
Ne olursa olsun ekmeğin içinde etten, etin
içinde ekmekten bir parça vardır.
Her şey birbirinin içinde yaşar.”

*“Kendimden
başka
suçlayacak
kimse yoktur.”*

“İnsanlar tutkularının kölesidir.”

Kendinin efendisi olmak. Sonrasında Stoa felsefesi-ne uzanan yolun belki de ilk yapıtaşlarından biri. Ancak bu da o kadar kolay değildir, değil mi? Kalbimiz beynimize ve yeri geldiğinde de beynimiz kalbimize ne kadar söz geçirebiliyor? İşte Kinik felsefenin didik didik etmeye çalıştığı, belki de defalarca aynı noktaya vura vura kırmaya çalıştığı kaya budur. “Kendimize dürüst olalım” der. “Gerçeği söyleyelim, kabul edelim. Hadi ettik, sonra da ondan kurtulalım.”

“Köleler nasıl efendileri ne derse onu yapıyorlarsa insanlar da tutkularının dediklerini yaparlar.”

Diyojen o kadar zor bir şeyden bahsediyor, insanlara yapması o kadar zor bir şeyi anlatıyor ki, onları ikna edememiş olması, bu yüzden de iki bin beş yüz yıl sonra bile tek bir Diyojen olması anlaşılır. Tutku sahibi

olmanın, istek sahibi olmanın kölelik olduğunu söylüyor. Peki yanlış mı? Bugünü düşünün, kendi hayatınızı. Bir araba almak için bin saatler çalışmak birine kölelik yapmak değil mi? Peki bundan vazgeçebilir misiniz?

Diyojen aynı zamanda korkunun da kölelik olduğunu söylüyor. O bin yıllar önce nelerden korkabiliyordu bilmiyoruz ama biz bugün evsiz kalmaktan korkmuyor muyuz? Yalnız kalmaktan, toplumda kabul görmemekten, çirkin olmaktan, bir adam ya da bir kadın tarafından terk edilmekten. Bu yüzden de bir evlilik ya da ilişkinin içinde, güzellik merkezlerinde, yüzümüzde sahte bir gülümsemeyle eğlence mekânlarında, kalabalıkların ortasında hapsolmuyor muyuz?

Bunları sorgulamak güç, biliyorum. Zira sorgulamak cevap vermeyi gerektirir. Ve maalesef bunlara vereceğimiz cevaplar hoşumuza gitmeyebilir. Her gün bir tür kölelik yaşadığımızı fark edebiliriz. Ve bizler Diyojen kadar cesur olamayabiliriz. Bir fıçının içinde yaşamayı hayal dahi edemeyiz.

Diyojen Atina'ya gelip uzunca bir süre sefalet çektikten sonra dediğim gibi bir fareyi seyrederek aydınlanmıştı. Antisthenes'in öğrencisi olmuş, ondan Kinik felsefeyi öğrenmişti. Hatta sonrasında "Bu adam beni zengin bir adamdan bir dilenciye dönüştürdü. Kocaman bir ev yerine bir fıçının içinde yaşamaya ikna etti" demiştir.

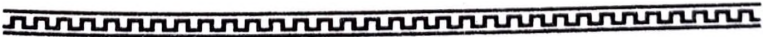
Belki de daha önce Sinoplu Diyojen ile ilgili yapılmış çizimleri gördünüz. Bunların pek çoğunda bir

fiçının içinde resmedilir. Çünkü Diyojen o fiçıyı evi bellemiştir. Üstelik bunun mükemmel bir barınak olduğunu da yaz geldiğinde ağzını kuzeye, kış geldiğinde ise güneye çevirdiğini söyleyerek vurgulamıştır. Ben bir fiçının içinde yaşayabilir miydim? Siz ister miydiniz? Ne uğruna diye sormak ister insan değil mi? Fiçının içinde yaşayacağım da ne olacak? Her şeyden arınacağım da ne olacak? Ne gibi bir mutluluğa erişeceğim? Yahut Diyojen gibi tahta kaşığı da bir kenara mı bırakayım? Evet, o öyle yapmıştır. Çantasında yemek yerken kullanmak için tahta bir kaşık taşıırken bir gün avucunu kepçe yapmış su içen bir çocuğu görür ve “Doğa bana en doğru kaşığı vermiş” diyerek o kepçeyi de bırakır.

Diyojen kendisine bir saat gösterildiğinde (Yunanlılar gnomon denen bir şeyi kullanırlardı, burada kastedilen odur) insanın yemeği kaçırmaması için faydalı bir alet olduğunu söylerdi.

*“Satılığa çıkan
bir eve bakıp
‘Bir gün
sahibini
kusacağını
biliyordum’ der.”*

"Malın kadar bedenine de sahip çık."

Beden... Vücudumuz... Diyojen için en kıymetli şeydir. Bize verilmiş en mühim enstrümandır. Saf düşüncelerimizle birleştğinde başka bir şeye ihtiyacımız yoktur. Bir keresinde değerli bir malı olup olmadığı sorulduğunda, "Var" der. Üstünü başını ararlar, bulamazlar ve onunla alay ederler. Diyojen göğsünü açar ve gösterir. "İçinde birbirinden güzel şeyler olan bu vücudu taşıyorum ama senin gözlerin kapalı olduğundan göremiyorsun."

Nasıl yani? Dalağımın, karaciğerimin, kaburgalarımın, kalbimin, ciğerlerimin, böbreklerimin bu kadar büyük bir değeri mi var? Bunlar benim hazinem mi? Galiba öyle. Belki bilirsiniz, göğüsteki son gazete hikâyesi vardır. Yeri gelmişken anlatmak isterim. *The New York Times*'ın kurucularından biri bir yetimhanede büyümüş. Arkadaşları ve kendisi hafta sonları zamanın New York'unda sokağa çıkar ve gazete satarlarmış.

Soğuk havalarda üşütmesinler diye göğüslerine de bir tane koyarlarmış. Bir gün yine o dondurucu soğuklardan birinde çocuklardan biri bütün gazeteleri satmış ve hırslanıp göğsündeki son gazeteyi de çıkartıp bir müşteriye vermiş. Çocuk o gece ateşlenmiş ve sabahı çıkartamamış. Yani ancak biz varsak hayat var. Biz yoksak zaten hayat da yok. Mal mülk de yok. Mutluluk ya da mutsuzluk da yok. Önce “biz” varız, sonra diğer her şey geliyor.

“İnsanlar mallarını mülklerini zincirlerle, kilitlerle saklarken bedenlerinin bütün kapılarını ve pencerelerini neden açık bırakırlar?”

Doğru söze ne denir? Eğer malımıza mülkümüze gösterdiğimiz özeni bedenimize göstersek belki de hayatın bize sunacağı her tür koşula da daha kolayca göğüs gerebiliriz.

“Kendi bedenine sahip çıkamayan insan malına mülküne nasıl sahip çıkar?”

Elbette bedenini bir hazine olarak görüp ona iyi bakmakla onu sadece bir malzeme olarak görüp öyle davranmak arasında da bir fark var. Bu yüzden Diyojen efendisinin oğullarına sadece gerektiği kadar spor yaptırtıyordu. Amacı onların birer güreşçi olması

değildi. Onları aslında birer hayvan gibi yeteri kadar kuvvetlendirmek, hayatta kalabilecek güce getirebilmektir. Hiçbir sporun eğer ruha iyi gelmiyorsa önemli olmadığını söylerdi.

“İnsanları bedenine değil, ruhuna âşık etmelisin.”

Gel de bunu bugün söyle Diyojen. Estetik ameliyatlara hemen hemen herkesin birbirine benzediği şu günlerde. Ama maalesef gerçekten de içten çok dışa önem verilen bugünlerde acaba bunu insanlara hatırlatmak mümkün olur mu?

“Güzellik sana kısa süreliğine borç verilmiş bir şeydir.”

Diyojen insanı maddiyattan olabildiğince uzaklaşmaya çağırır. Bir gün üzerindeki paltoyla hava atan genç bir oğlana “Bir koyunun güzelliğinden dolayı kendini övüp durma” der. O gün koyun postu bugün Louis Vuitton. Zaten aslında bize güven verdiğini sandığımız bütün bu dış etkenler bizi aynı zamanda daha da büyük bir çukura çekmiyor mu? Güvensizlik çukuruna. Hadi biz de Diyojen gibi tersinden bakalım. Bunları üzerimizden çıkardığımız anda kendimize güvenimizi kaybetmemiz mümkün değil mi? Çünkü artık biz o üzerimizdeki post değiliz. Biz bir kürk değiliz, deri ceket değiliz, şık bir çanta değiliz, sivri topuklarımız

değiliz, büyük kare güneş gözlüklerimiz ya da parmağımızdaki dev pırlanta, boynumuzdaki altın künye değiliz. Bizi hâlâ sevecekler mi? Bizi hâlâ önemseyecekler mi? Bize saygı duyacaklar mı? Şu halde mal zenginiyken ruh zengini değiliz, öyle mi? Salına salına yürüyebilmemizin tek sebebi üzerimizdekiler yani öyle mi? Ve üstelik, bu durumda insanların bize dediklerini de her daim tartacağız. Ne kadarı samimi, ne kadarı gerçek?

“Yalakaların eline düşmektense kargaların eline düşmek yeğdir. Yalakalar insanı canlıyken yerler.”

Böyle der Diyojen ve şan şöhreti de zenginlikle aynı kefeye koyar. İyi bir aileye doğmuş olmayı, ünü ve o tür her şeyi reddeder. Bunları ahlaksızlığın süsleri olarak görür.

“Birinin zengin olup olmadığı o zenginliği nasıl harcadığına bağlıdır.”

**“Gerçek
mutluluk
insanın zihninin
hem huzur
hem de
neşe içinde
olmasıdır.”**

*“Çocukların
eğitimi kilden
eşya yapmaya benzer.
Aile çocuğuna istediği
şekli verebilir ama
yaptığı şey bir kez
fırınlandı mı artık
değiştirilemez.”*

**"Neyi taklit ediyorsan osun.
Neyi taklit ettiğine dikkat et."**

Ancak hiç parası olmadığı halde tanınanlar da vardır ve aslında ironik bir şekilde Diyojen de bunlardan biridir. Dünyanın en fakir adamı bugün bile dünyanın en tanınmış adamlarından biriye bunu nereye koymalı? Bu bilgiyle ne yapmalı? Zaten bir gün kendisine "İnsan nasıl ünlenir?" diye sorulduğunda, "Ünden nefret etmeyi becererek" diye cevap verir. Bu şüphesiz alaycı bir cevap. Kendisi durumunun pekâlâ farkındadır.

Peki bunca delilik, sertlik, sivri dillilikle Diyojen nasıl kabul görmüştür? Görmediği söylenebilir. Yaşadığı süre boyunca aşağılanmış, hor görülmüş ve alay edilmiştir. Sık sık eleştirilmiştir. Bu kadar marjinal bir adamın, günümüzde bile marjinal olacak bir adamın iki bin beş yüz yıl önce kabul görmesi çok da beklenemezdi zaten. Bir seferinde biri ona gerçekten filozof olmamasına rağmen

öyleymiş gibi davrandığını söyler. Diyojen uzun uzadıya nasıl da bir filozof olduğunu anlatmak yerine en azından taklit ettiği şeyin filozofluk olduğunu söyleyerek cevap verir. “En azından bilgeymiş gibi davranıyorum” der. “Bu da doğru yolda olduğumu gösterir.”

Hayatı bir yolculuktur. Yolun sonu da daima felsefeye çıkar. Felsefe sevmeyen birine, “O zaman neden yaşıyorsun ki, eğer doğru yaşamak istemiyorsan?” demiştir. Ve Aristippos ona felsefeden ne kazandığını sorduğunda da “Tek bir kuruş sahibi olmadan zengin olmak” diye cevap vermiştir. Bir kazancı daha vardır ama. Felsefe ona kadere razı olmayı öğretmiştir. Kaderin onunla savaşmaya geldiğini baştan kabullenmiştir ve buna karşı dimdik ayakta durabiliyor, kadere teşekkür edebiliyor ve ıslık çalarak yoluna devam edebiliyorsa bunun tek sebebi de felsefedir.

Diyojen her ne kadar eğitim de dahil dünyevi hiçbir şeye değer vermiyor gibi görünse de aslında ulaştığı noktaya kendinden önceki filozofları çalışarak, kendi öğretmenini dinleyerek ve ondan da aldıklarını kendi süzgecinden geçirerek gelmiştir.

Diyojen için Sokrates’in delirmiş denir, biliyor muydunuz? Hatta bunu Platon demiştir. Sokrates’ten birkaç nesil sonra yaşamış, ama aslında büyük ölçüde onun hayat görüşünü benimsemiştir. Sokrates de küçük bir kulübede yaşar, bir çift sandalet ve bir aba giyerdi. Diyojen elbette o sivri diliyle susacak değildi, Sokrates’e de dil uzatmadan duramamıştır.

Ona göre Sokrates bile bir lüks içerisinde yaşamıştı. Ufacık evine, kanepesine ve sandaletlerine özen göstermişti. Diyojen'in gerçekten delirmiş mi olduğunu, yoksa insanları son raddeye kadar kışkırtarak, içlerindeki esas ruhu, hayvansılığı çıkartmaya mı çalıştığından hiçbir zaman emin olamayacağız, çünkü tarih onunla ilgili pek çok anekdotla doluyken kimi onu gerçek bir dâhi kimi ise deli yerine koyuyor. Ne olursa olsun, bildiğimiz bir şey var ki o da Diyojen'in her olayı bambaşka bir bakış açısından değerlendirdiği. Aslında ben buna ters-ten bakış demek istiyorum. Bir konuyu alın ve o konu hakkında yapabileceğiniz en ters yorumu düşünün; işte Diyojen bunu yapmaktan hiçbir zaman çekinmemiştir. Hatta daima çemberi tersi yönden çizerek –ki bu saatin ters yönüdür– tamamlar ve varılacak noktaya bambaşka bir çıkarımla ulaşır. Bugün karşımıza çıkacak olsaydı herhalde yine o en beklemediğimiz soruları soruyor olacaktı.

Büyük İskender ile arasında geçen bir konuşmayı –ki bu hem onun hem de dünya tarihinin en ünlü laflarından biridir– biraz önce aktarmıştım. Gölge etme. Bu iki dev arasındaki tek laf düellosu değildir. Büyük İskender başka bir sefer ona “Benden korkmuyor musun?” diye sorar. Herhalde ilk olarak bu sorunun cevabının “Sen iyi biri misin kötü biri misin?” olmasını beklemeyiz. Ama işte Diyojen bu, bu soruyu sorar. İskender cevap verir: “İyi biriyim.” “O zaman...” der Diyojen. “Neden korkayım? İyi birinden kim korkar?”

Bir başka sefer de yine Büyük İskender kendine köpek diyen Diyojen'e bir kabı kemiklerle doldurarak hediye olarak gönderir. Oysa Diyojen daha önce de söylediğimiz gibi başkasının kendisini aşağılayabileceğini, ancak kendisinin aşağılanmayacağını söylemektedir değil mi? İşte bu hediyeye de, "Bu Diyojen'e yakışır bir hediye, ama bir krala yakışmıyor" diye cevap verir.

Bu ters bakış açısını öğretirken de kullanır. Daha doğrusu Diyojen'in kimseye bir şey öğretmek gibi bir kaygısı yoktur. Onun için öğretmenin en iyi yolu örnek teşkil etmektir. Hatta bir keresinde çocuğunun kötü davrandığını gördüğü bir ebeveyne, "Ona neden böyle davranmayı öğrettin?" der. Ona göre birine bir şey öğretebilmenin yolu öncelikle insanın başkalarında gördüğü hataları kendisinde de fark edebilmesinden geçmektedir. Burada bir durup düşünelim. Diyojen'in ısrarla söylediği şeyi yapmaya çalışalım. Durup bir kendimize bakalım. Kendi değer yargılarımızla başkalarını eleştirirken bizim de onların değer yargılarına ters düşen bir şeyleri yapıyor olmamız olası değil mi? Diyojen kendisi yanlış yaptığı halde başkalarını eleştirenlere kıymet vermez. Yanlış yapan da onun yanlışını yüzüne vuran da esen rüzgârda birbirine karşı uçuşan küllerdir. Bilemiyorum zihninizde tam bir şey canlandı mı? İkisi de hem gerçekleri hem de kendi gerçekliklerini kabul etmedikleri sürece sadece toz zerrelidir.

Diyojen doğruları söyleyip onları uygulamayan insanları lire benzetirdi. O günün enstrümanı lir ise biz bugün buna gitar ya da keman diyebiliriz.

“Lir güzel sesler çıkartmasına rağmen müziği algılayamaz.”

Böyle derdi lir için. Bugün yaşasaydı bunu çok daha fazla görecekti demeyeceğim. Zira çağ ne olursa olsun, insanoğlu daima iyi ya da kötü aynı şeylere meyilliydi.

“Ona oğlunu getiren biri oğlunun hem çok yetenekli hem de çok iyi huylu olduğunu söylediğinde
‘O zaman bana ne ihtiyacı var?’ der.”

*“Her insan
gökyüzünde
kaybolmuş
bir yıldızdır.”*

"Bilgi yoksa özgürlük de yoktur."

Kadınların toplumda benimsenmediği bir dönemden bahsediyoruz. O kadar ki herhangi bir felsefi konuşmada, söylemde, yaklaşımda isimleri bile geçmez. Her tür öğreti erkek üzerinden yapılmaktadır. İşte o günlerde aileler oğulları olsun diye adak adarlardı. Diyojen'in her insana eşit mesafede durduğunu, kadınlara önem vakfettiğini söyleyemem. Hatta yeri geldiğinde o da onları görmezden gelir, ancak kurban adayanlara yine de "Oğlunuz olması için değil, doğacak olanın iyi bir insan olması için adak adayın" diyecek kadar da sağduyu sahibidir.

Siz de insanın içsel sesinin en doğrusu olduğuna, kalbinin daima iyiyle kötüyü ayırt edebileceğine inananlardan mısınız bilmiyorum. Diyojen belli ki insanın bu özelliğine gerçekten inanmış, bunu önemsemiş, hatta insan doğasının sağlamlığına olan inancı Kinik felsefenin kalbine oturtmuştur. Bir gün bir genç kendisine referans olmasını ister. Diyojen bunun karşılığında

“Eğer seni görecekt kişi iyiyle kötüyü ayırt edebilen biriye seni gördüğü anda nasıl biri olduğunu anlayacaktır. Ama zaten bunu ayırt edemeyecek biriye seninle ilgili binlerce mektup yazsam yine işe yaramaz” der. Stoa felsefesinin şu meşhur duasının kökleri işte burada Kinik felsefede atılmıştır:

“Tanrım, bana değiştiremeyeceğim şeyleri kabullenmek için kuvvet, değiştirebileceğim şeyler için cesaret ve bu ikisini birbirinden ayırmak için akıl ver.”

Diyojen felsefenin, dolayısıyla bilginin insanı en üst mertebeye, hatta deyimi yerindeyse Tanrı’ya yakınlaştıracığına inanır. Bilge olanların her şeye sahip olduklarını, bu yüzden de tanrıların arkadaşları olduklarını söyler. Ancak bilgi sahibi olmayan ve öğrenmeye niyeti olmayan insan bu dünyada boşuna yer kaplamakta ve boşuna yaşamaktadır. Biraz önce bahsettiğim “Felsefe sevmiyorsan niye yaşıyorsun?” lafını hatırlatmak isterim. Diyojen bir kölenin eğer herhangi bir hayat bilgisi yoksa, bu hayatta iyi bildiği bir işi yoksa özgürleşmesini bile manasız bulur. Yani bireysel haklar mı bilgi mi diye sorulduğunda tuhaf bir şekilde bilgi der. Bir keresinde özgürlüğü verilen bir köleyi gördüğünde “Sanki bugünden itibaren bu adam bir öğretmen, bir matematikçi ya da müzisyen olacakmış gibi sevinmek de neden? Bütün bunlar hakkında hiçbir eğitimi yok. Tek başına birini

özgür bırakmak onu bir dalın uzmanı yapmıyorsa, özgür de bırakmıyor demektir” der.

Fakat bunda yüzyıllardır değişen bir şey var mı? Bilgi burada, bilgi önümüzde, bazen çoktandır içimizde, ama biz ona ulaşmak istemeyiz. Güç gelir. Çok çalışmak gerektirir. Bir şeyi anlamaya çalışmak yeri gelir sırtında çuval taşımaktan daha beterdir. Vazgeçeriz. Pes ederiz. Ya da zaten hiç yeltenmeyiz.

“Gözleri hasta olana ışık kötü gelir. Karanlıkta rahat eder ve acılarından kurtulur. Çünkü artık görememektedir.”

Diyojen’in karanlıktan bilgisizliği, cehaleti kastettiği aşikâr. Zira ışığa bakmak yürek ister. Kim gözlerini dikip de güneşe bakabilmiş? İşte bazen bilgi de o kadar sarsıcıdır. İnsanı yıllardır inandığı şeyden caydırabileceği için tedirgin eder, kaçma isteği yaratır. Bundandır ki bazen yalan hakikatten iyidir. “Bir aptala gerçek acı ve sevimsiz gelir. Yalan ise tatlı ve inanılasıdır” demiştir Diyojen. Bu bana ünlü yazar David Mamet’in kitaplarından birinde geçen bir sözü hatırlattı: “Yalnızca yalanlara şahit olmak nadiren karşılaştıkları gerçekleri hemen tanımlarını sağlıyordu.”

Hadi dürüst olalım. Sadece aptala mı gerçek acı ve sevimsiz gelir? Aslına bakacak olursanız hemen hemen her insana gerçek acı ve sevimsiz gelir. Bunu hayatın her

gününde, her alanında göğüslemek aslında en büyük cesaret işidir. Yaşamak cesaret ister diyebilir miyiz?

Diyojen bir masayı aydınlatmak için gaz lambasına gaz doldururken kendimiz için iyi olanı görmeye hiçbir çaba sarf etmememizi tuhaf bulur. Bir kez daha hayatı gaz lambası gibi en ufak sembolle anlamlandırmaya çalışmaktadır. Belki de fark ettiniz, Kinik felsefede öyle çok anlaşılamayacak kavramlar, üstten bir konuşma tarzı yoktur. Tam tersi Diyojen'in de dediği gibi her şey basit ve nettir:

“Çocukların eğitimi kilden eşya yapmaya benzer. Aile çocuğuna istediği şekli verebilir ama yaptığı şey bir kez fırınlandı mı artık değiştirilemez.”

Diyojen'in en çok bilinen bir başka resminde de o gündüz vakti elinde bir fenerle gezerken görülür. Bu gerçekten yaşanmıştır. Muhtemelen hikâyeyi, gündüz vakti elinde fenerle neden gezdiğini biliyorsunuz, ancak ben yine de anlatayım. Kanımca Diyojen bir metafor dehasıydı. Sanıyorum insanlara bir şey anlatmak-tansa onların görsel hafızasına hitap ediyor, ilgi çekiyor ve demek istediğini daha iyi söylemekle kalmayıp oraya kazıyordu. En azından ara sıra da olsa sesini duyuruyordu. Diyojen elinde fenerle gezer ve “Bir adam arıyorum” der. “Adam” kelimesini vurgulamak gerekir. Onun aradığı erdemli, iyi, gerçeği söyleyebilen bir in-

sandır. Bunun benzeri başka olaylar da yaşanmıştır. Bir keresinde de olimpiyatlardan döndüğünde sorarlar: “Kalabalık mıydı?” Diyojen cevap verir: “Kalabalıktı ama tek bir adam görmek mümkün değildi.” Bir başka seferde de hamamdan çıktığında “İçeride kimse var mıydı?” diye sorarlar. “Hayır” der. Şaşkın bir halde, “Kalabalık değil miydi yani?” diye üstelerler. “Çok kalabalıktı” der.

Diyojen nasıl müziği bilenlere müzisyen, dilbilgisini bilenlere dilbilimci deniyorsa sadece insanları anlayanlara da insan denmesini uygun görmüştür. Ona göre doğru bir insan bulmak başlı başına bir iş, bu hayatta bir görevdir. Pek çok adamın güreşte ya da koşuda üstünlük peşinde olduğunu ama kimsenin insanlıkta üstünlüğü umursamadığını söyler.

“Diyelim ki ben bir uzun mesafe maratonunda koşuyorum, tam bitirme çizgisine gelirken yavaşlayacak mıydım? Yoksa daha da hızlanacak mıydım?”

*“Hayattaki
en kıymetli
şey umuttur.”*

“Aşk mutsuzluk peşinden koşturur.”

Madem gerçeklere sadık kalacağız, madem konumuz Kinik felsefe ve Diyojen, o zaman ben de sevmem de bu filozofla ilgili bir gerçeği söylemeliyim. Benim duymak istemediğim bir inancını. Diyojen aşka inanmaz, “Aşk işi olmayanın işidir” der. İşte o rahatsız edici an. Gerçek olduğunu biliyorum ama duymak istemiyorum. Âşık oldun, aklın bir karış havada, işi gücü bıraktın. Aşk acısı çekiyorsun bu sefer ruhun yerin bin kat dibinde, işe güce konsantre olamıyorsun. Bomboş gezeceksin ki aşkın her halini de hakkıyla yaşayasın. Bu iki bin beş yüz yıl önce mümkün olmadıysa şimdi hiç mümkün değildir. Bir başka gerçeği de şöyle ifade eder: “Âşıklar kadersizliklerinden haz alırlar.”

Kendini açıkça toplum içerisinde tatmin eden ve bunu da sadece yemek içmek gibi bedeninin gerekliliklerinden birini yerine getirmek için yapan Diyojen’in cinsel temasa yaklaşımı da son derece kaba, fakat nettir.

Genç bir adama, “Bir geneleve git” demiştir. “Ve böylelikle en değersiz şeyin en değerli şeyle nasıl da aynı olduğunu gör.”

Bunlar sadakat söylemleri de değildir. O düpedüz aşka karşıdır. İnsanların nasıl üreyeceğini düşünüyordu bilemiyorum ama öyle görünüyor ki kadın erkek arasındaki romantik ilişkiye de pek sıcak bakmamaktadır. Güzel kadınlara kraliçe der, erkeklerin bu kadınların her istediklerini yapacaklarını bildiğinden. Bir kadının peşinden koşan erkeğe de “Neden mutsuzluğun peşinden koşuyorsun?” diye sorar.

Hayattaki kötü şeylerden biri nedir diye sorulduğunda, “Güzel bir kadın” der. Ona göre aşk, daha doğrusu bir erkeğin bir kadına âşık olması mağlubiyettir.

Atinalı olimpik şampiyon Dioxippos Atina’ya götürülürken pek çok hayranı onu görmeye gelir. Aralarında bir de çok güzel bir kadın vardır. Dioxippos kendini tutamayıp dönüp dönüp kadına bakar. Bu olaya şahit olan Diyojen “Bakın görün galibiniz biraz önce nasıl da mağlup oldu” der. Var olmak ve en az ile var olmaya devam etmek dışında bir inancı olmayan bir felsefede aşka yer olmaması da gayet tabii. Ancak aşk gerçekten de akıl işi midir? Günümüzde bütün bu duyguları beyin kimyasıyla anlatıyor, önümüze endorfin, serotonin ile ilgili sayısız çalışma koyuyorlar ama biz insanlar hâlâ daha aşkın hem beyin hem de vücudumuzun kimyasını nasıl değiştirdiğini anlayamıyoruz. Nefsine hâkim olmak az insana nasip. Şüphesiz bunlardan biri de Diyojen.

Eşcinsel ilişkiye karşı çıkan Diyojen bir keresinde genç bir oğlanla güreşirken vücudu tepki veriyor ve erekte oluyor. Tedirgin olup kendisinden kaçan delikanlıya şöyle diyor: “Korkma, benim aklım ona uymaz.” Zihnini her şeyin üzerinde görüyor. Sadece kedininkini değil, herkesinkini. Sosyal hayatın içinde var olmayan, dört duvar arasında yaşayan kadınların zihinlerinde olup bitenleri de yorumluyor. Bir kızın harfleri öğrendiğini görünce “Bir kılıcın bilendiğini görüyorum” diyor.

Bilgi dolu bir zihin hem keskin bir kılıç hem de en kıymetli varlık. Fakat buna da bambaşka bir taraftan bakar Diyojen. Yine doğadan, insanın doğasından ve kalbin saflığından medet umar. İnsanın önce kendi özünü kuvvetlendirmesi gerektiğini düşünür. Daha önce defalarca söylediğimiz gibi insan önce kendini özgürleştirmelidir. Bir kişi ancak herhangi bir şeye bağımlı olmayı bıraktığında özgür olabilir, öyle değil mi? Para peşinde koşan biri özgür olamaz. Yalnız kalmaktan korkan biri özgür olamaz. Geçmişinden kopamayan biri özgür olamaz. Düşünün Diyojen doğup büyüdüğü şehirden kovulmuştur. Sinop’u bir daha hayatı boyunca görmez. Fakat sonrasında onunla ilgili yazılan hiçbir yazıda Sinop’a duyduğu özleme rastlayamayız. Tam tersi kendisine nerelisin diye sorulduğunda “Bir dünya vatandaşına bakıyorsun” der. Küreselleşmeyi çok önce keşfedenlerden biridir. Zihniyle istediği yerde olabildiği sürece nerede olduğunun bir önemi yoktur. Kinik felsefe bütün sınırlar çoktan aşılmıştır. Belki de en büyük

mesele bağlanmamaktır. Bir evi bile olmayan bir adam elbette özgürdür. Sadece bırakıp gidebileceği için değil, kimseye müdanesi olmayacağı için.

Müdane kelimesini hiç uzun uzadıya düşündünüz mü? Müdanesi olmak... Bir evde kiracıysanız ev sahibinize olmadık yerde bile kibar davranırsınız. Bir araba sahibiyse, arabanız yarı yolda kaldığında gelip sizi kurtaracak servise müdaneniz vardır. Bir tekneniz varsa onu bağladığınız marinadaki görevliye yeri gelir fazladan bir bahşiş verirsiniz.

Hepimiz sürekli işlerimiz yürüsün, daha rahat olalım diye birilerine istediğimizden daha şık davranıyoruz, yeri geliyor yaptıklarını görmezden geliyoruz, hak etmeseler bile alttan alıyoruz. Aslında işte o an özgürlüğümüzü kaybediyoruz. Böyle bakıldığında, yani çok temel bir özgürlükten bahsedildiğinde bana bir tane bile özgür insan gösteremezsiniz. Matruşka olmuş bu hayat, herkes birbirinin içinde ve herkes birbirine mecbur.

İşte Diyojen tam bir özgürlüğe ulaşmadan, kendini tam olarak tanımadan insanın edebiyat, müzik ya da başka bir şeyle uğraşmasını doğru bulmaz. “Çünkü bunlar insanı kendini keşiften alıkoyar.”

Tuhaf bir şeyden bahsediyoruz. Bugüne kadar çoğunlukla öğrendiğimiz şey bilginin bizi geliştireceği, bilginin bizi yücelteceği, bilginin bizi daha iyi biri yapacağı. Oysa Diyojen çok saf bir özden bahsediyor ve o olmadan zaten öğrenilecek hiçbir şeyin bir faydasının

olmadığını söylüyor. Tamamlanmış özün üzerine eklenen her bir bilgiyle ise insan mutluluğu yakalayabiliyor. Çünkü o artık gerçeklerden sapamaz ve bu yüzden de erdem sahibidir.

Diyojen mutsuzluklarımız için de daima kendi dışımızdaki şeyleri suçladığımızı söylüyor. Yaşlılık, fakirlik, gün, saat, koşullar, mekân. Oysa ona göre: “Kendimden başka suçlayacak kimse yoktur.” Bu çok basit bir laf değil mi? Şu ana gelene kadar bunu onlarca kişiden duyduunuz. Bu bir hayat öğretisi zaten. Ancak gelin görün ki bunu kabul etmek o kadar zor ki. Bir deneyin. Yaptığınız her şeyin sorumlusu olduğunuzu, dolayısıyla yaşanan kadersizliklerin de mutsuzlukların da sebebi olduğunuzu yürekten kabul etmeyi bir deneyin. Bu yapması fevkalade zor olan şeyi bir kez yaptınız mı kalbinizin bir tüy gibi hafiflediğini, gerçeğe yüzleşmenin size iyi geldiğini göreceksiniz ve tünelin ucundaki ışığı göreceksiniz. Çözümsüzlük kadar çözüm de içinde ve bunu bulmanın ilk adımı da kendinizi olanlardan mesul tutmak.

“Aşk işi olmayanın işidir.”

---

*“Hayattaki kötü
şeylerden biri
nedir?”*

*Diyojen:
“Güzel bir kadın.”*

“Hayat bir kořu ve sen de bir kořucusun.”

Diyojen denince akla bir mutluluk timsali, etrafa neře sačan biri gelmiyor. Tam tersine, onunla ilgili řu ana kadar size anlattığım her řey sivri dilli, gerçeklerin fazlasıyla farkında olan ve bunları hem kendine hem de karşısındakine acı verecek olmasına rağmen tüm netli-ğiyle söyleyen bir adamı anlatıyor. Ancak Diyojen bile Sparta’da festivale hazırlananları kınamış ve “İyi bir insan her günü festival gibi kutlamaz mı?” demiştir. Tabii ki onun festivalden anladığı yine erdemli yaşamaktır. Hayatı kutlamak ise hayatın kıymetini bilmektir. Zaten “Hayatta ne yapacağını ve ne diyeceğini bilen insanlar hayatta kalmaya devam etmelidirler” der. Bu hayat gayreti ona göre ölene kadar da devam etmelidir. Ona “Artık yaşlandın, bundan sonra biraz yavaşla” diyenlere

“Diyelim ki ben bir uzun mesafe maratonunda koşuyorum, tam bitirme çizgisine gelirken yavaşlayacak mıydım? Yoksa daha da hızlanacak mıydım?” diye sorar. Ne ondan öncekilerin ne de ondan sonrakilerin sahip olduğu bir bakış açısı diyebiliriz. Ama bununla beraber ölüm fikriyle barışıktır Diyojen. Aslında hayattan gelecek her şeye hazırlıklıdır ve kabulüdür. Daha önce de dediğimiz gibi kadere razıdır, ıslık çalarak yoluna devam eder. İskender’in generallerinden biri olan Perdika, Diyojen’i ayağına çağırır ve eğer gitmezse onu öldüreceğini söyler. Diyojen de “Bu çok da büyük bir şey değil. Zehirli bir böcek ya da tarantula da aynı işlevi görür” diye cevap verir. Ne ölümden ne de istediğini söylemekten korkmaktadır. Azrail her an karşısına çıkabilir; bir böcek ya da bir general kılığında.

Ona göre kendini öldürmek de günah değildir. Tam tersine acı çeken bir arkadaşına hançer uzatmayı doğru bulur. Öğretmeni Antisthenes ölümcül bir hastalıkla yatarken Diyojen ona hançer uzatıp “Eğer bir ara ihtiyacın olursa” der.

Aynı şekilde Speusippos* felç geçirdiğinde ona hayatını almasını söyler. Speusippos’un cevabı ise belki de Diyojen’e bir şey daha öğretmiştir: “Biz uzuvlarımızda değil, ruhumuzda yaşıyoruz.”

Kendisi ölümlle burun buruna geldiğinde soğukkanlılıkla karşılar. Bir keresinde ağır bir hastalığa yakalanıp da

---

* Yunanlı filozof. Platon’un yeğeni.

öleceği düşünüldüğünde bir handa kalmaktadır. Yanındakiler vasiyetini sorarlar. Ölürse cesedini kim kaldırmalıdır? “Hancı” der Diyojen. Zira öldükten sonra bedeninin bir kıymeti yoktur. Ve hayat kadar ölümü de geldiği gibi kabul eder.

“Beni köpekler de parçalayabilir, akbabalar da yiyebilir. Eğer vahşi bir hayvan tarafından cesedim yok edilmezse o zaman güneş ve yağmur icabıma bakarlar.”

Kendini tamamen hayata, doğaya ve akışa teslim etmiş bir adam. Daha doğrusu ondan sonra gelen filozofların tanımıyla, o kendini hayatın akışına bırakmamıştır, kendisi akıştır.

Böylesine yalnızlığı seçmiş, kimseyi hoş tutmak için uğraşmamış, yeri yurdu belli olmayan bir adamın arkadaşlığa kıymet vermesi ilginçtir aslında, fakat Diyojen bir kez değil birçok kez iyi bir arkadaşın kıymetini vurgulamıştır. “Acılar çeken bir insanın en büyük kurtuluşu iyi bir arkadaşdır” der. Ya da insanın hayatta başarılı olması için ya çok iyi arkadaşlara ya da çok güçlü düşmanlara sahip olması gerektiğini söyler. Şöyle açıklar: “Arkadaşlar senin gelişmeni sağlar, düşmanlar da hatalarını fark etmeni.”

İnsanın bir yolculuğa bile çıkarken yanında anlaşılabileceği birilerinin olmasını isterken hayat yolculuğunda

neden yanında olacakları seçmek için özen göstermediğini sorar ve insanlara dikkat etmelerini önerir.

Onun etrafındaki arkadaşları kimlerdi, tarih bunu bize söylemiyor ancak yine ondan sonra gelen tarihçilerin notlarından biri şu: Birilerinin Diyojen'in arkasından söylediklerini ona söyleyenlere, "Onun ne dediği şüpheli ama sizin ne söylediğiniz çok net" diyor. "Çünkü bir insanın arkadaşı onunla ilgili laf ettiriyorsa o kötü sözü söyleyenle aynı kefededir." Diyojen kendisi için "Ben bir köpeğim" der. "Arkadaşlarının iyiliğini isteyen sadık bir köpek."

Hayatın bu kadar kalabalıklaştığı, sosyal medya diye bir fenomenin olduğu, insanların birbirlerinin yüzlerini bile görmeden uzaktan uzağa mesajlarla arkadaşlık yaptıkları bir çağda Diyojen bu konuyu nasıl değerlendirirdi merak ediyorum. İtiraf etsek mi? Birbirimizden korkmuyor muyuz? Yeni tanıştığımız birine şüpheyle bakmıyor muyuz? Eski arkadaşlarımız, çok iyi tanıdığımız arkadaşlarımız yeni teknolojiler ve sosyal davranış şekilleriyle birlikte yepyeni insanlar olmuyor mu? Belki burada da Diyojen'in insan ilişkileri nasıl olmalı tavsiyesine başvurabiliriz.

"Ateşe ne kadar yaklaşırsanız o kadar yaklaşın. Ne çok yaklaşıp yanın ne de çok uzak durup donun."

Şahsen hiç düşmanım olmadı. Daha doğrusu düşmanlarım olduysa bile ben bunu anlamadım. Zira biri bana nasıl bir kötülük yapabilir bilmiyorum bile. İnsanın kötülük görebilmesi için önce incinebilir olması gerekir. Onu yaralayacak bir şeylerin olması. Oysa Diyojen'in öğretileriyle yaşarsanız yaralanacak bir zayıf noktanız da kalmıyor. Açıklamaya çalışayım. Çok çok iyilik yaptığınız bir arkadaşınız gün gelip de sizi yarı yolda bıraktıysa bundan incinebilirsiniz, ancak o arkadaşınıza yapmış olduğunu ve aslında size göre iyilik olan şeyleri unutmak üzere yaptıysanız umursamazlığı da sizi yaralamaz. Hayatınız boyunca çok iyi bir öğrenci olmuş, çok çalışmış, elinizden gelenin en iyisini yapmış ama istediğiniz mertebeye ulaşamamış olabilirsiniz. Yine aynı şey. Zaten bir mertebenin peşinde olmamanız, zaten çok çalışmanız gerektiği için çalışmanız gerekiyor. Ne diyor Diyojen: "Çalışkanlığın güçlüklerinden kaçınırsan ihmalkârların şanssızlıklarını yaşarsın." Ya da belki de sizinle ilgili söylenen, hoş olmayan şeyler duydunuz. Bir kez daha dönüp Diyojen'e bakmanızı önereceğim. Onunla ilgili kötü konuşan birine şöyle demiştir: "Nasıl ki ben seninle ilgili iyi şeyler söylediğimde kimse bana inanmazsa sen de benimle ilgili kötü şeyler söylediğinde kimse sana inanmaz." Bizim de atalarımız şüphesiz boşuna, "Aynası ıstır kişinin lafa bakılmaz" dememişlerdi. Sonuç itibarıyla hepimiz kendimizden mesulüz ve biz doğru yerde olduğumuz sürece bizi yaralayacak bir şeyle karşılaşmamız da mümkün olmayacak.

“Düşmanından nasıl intikam alırsın? İyi ve dürüst bir adam olarak.”

Zira iyi ve dürüst biri olduğunda ve kendi durduğu yere güvendiğinde artık düşmanın da olamaz. O kendini senin düşmanın sanabilir, ama aslında senin için değildir. Yanımızda daima gerçeği taşıdığımız sürece, ne yaptığımızı bildiğimiz ve bu bildiğimizi de kendimize dürüstçe söylediğimiz sürece kim bizi incitebilir? Bilmediğimiz bir şeyi bize kim söyleyebilir?

“Arkadaşlar senin gelişmeni sağlar,
düşmanlar da hatalarını fark etmeni.”

---

*“Arkadaş
dediğin
iki vücuda
ayrılmış
tek ruhtur.”*

*“Senin için
iyi olacağını
düşündüğün
şeylere dua etme,
gerçekten
iyi olanlar
için dua et.”*

"Bu hayatla gülerek başa çıkabilirsin."

Şu ana kadar sert, dilinin kemiği olmayan bir Diyojen'den bahsettiğimi biliyorum, ama aslında onun bambaşka bir yönünden söz etmeden de geçmek olmaz. Diyojen özellikle de çağına göre mizah anlayışı bir hayli gelişkin bir insandı. Ya da daha doğrusu o tarihi o kadar başka bir yere koyuyoruz ve o zamanın insanlarını kendimizden o kadar farklı düşünüyoruz ki bizim gibi komiklikler yapacaklarını, kahkahalarla güleceklerini düşünemiyoruz. Belki de müzelerde gördüğümüz o heykeller yüzünden hep ciddi suratlı antikçağ insanları hayal ediyoruz. Oysa bakın Diyojen bundan iki bin beş yüz yıl önce ne diyor?

“Hekimler ilaçların tadını iyileştirmek için içine şeker koyarken bilge insanlar da tatsız insanlarla uğraşırken mizahı kullanırlar.”

Tüm ekonomik kriz dönemlerinde, halkların ezildikleri yerlerde mizahın birdenbire yükselişe geçmesi boşuna değildir. Bunu sadece insanların zihinlerini, kalplerindeki sıkıntıları boşaltmaları olarak düşüneyiz. Bu aynı zamanda aslında harikulade bir iletişim modelidir. Ciddiyetle yirmi kez söyleseniz de karşıya ulaşmayan şey komik bir şekilde söylendiğinde belki de ilk seferinde etki edecektir. Diyojen tarihte “komik” bir filozof olarak anılmıyor, en fazla alaycı, ama o sivri dil yer yer çok mizahi oluyor.

Diyojen bir gün büyük bir grupla ava gider ve orada çok yeteneksiz bir okçu gördüğünde gidip hedefin yanına oturur. Delilik değil mi? Kendisine “Neden?” diye sorulduğunda Diyojen, “Yanlışlıkla vurulmayacağıma emin olmak istiyorum” der. Buyurun okçunun ne kadar kötü olduğunu siz hayal edin.

Başka bir gün kel bir adam Diyojen’i aşağılar. Neden diye sormuyoruz. Herhalde artık Diyojen’in pek çok konuda aşağılanabilir olduğuna siz de kanaat getirmişsinizdir. O ne o gün ne de bugün herhangi bir norma uymaktadır. Diyojen kendisini aşağılayan kel adama, “Karşılık olarak ben sizi aşağılamayacağım ama saçınız

bu korkunç kafadan uçup gittiği için onu tebrik etmek isterim” der.

Diyojen’in dilenmeyi ayıp görmediğini, hatta kendisine verilenleri hak ettiğini düşündüğünü daha önce de söylemiştim. Bir keresinde yine dilenirken karşıdaki adam ona “Eğer beni ikna edebilirsen veririm” der. Diyojen’in cevabı yine serttir ama güldürür de: “Seni ikna edebileceğimi bilseydim gidip kendini asmanı söylerdim.”

Bir başka gün dilenirken ise karşıdaki parayı çok yavaş çıkartır. Diyojen, “Hadi ama...” der. “Parayı yemek almak için istiyorum, cenazemi kaldırmak için değil.”

Onu bir heykelin karşısında para dilenirken görenler şaşırırlar ve ne yaptığını sorarlar. Reddedilmeye alıştığını söyler.

Bazen arsızca dileniyormuş gibi görünen Diyojen’in aslında ne para ne de kendisine verilecek herhangi bir şey umurundadır. O kadar ki üzerindeki abayı alsalar ses çıkarmaz, geri verdiklerinde de kendisine ödünç verildiğini düşünür. Bir keresinde uyurken başının altından parasını çalmaya yeltenen bir hırsıza, “Şu parayı al git de, ben de uykuma geri dönebileyim” diye kızar.

Düşünün ki Sinop’un kuyumcularından ve bankacılarından birinin oğlu olan Diyojen çok tuhaf bir

yoldan, üstelik kendi başına yürüyerek bambaşka bir adam haline gelir. Sokaklarda, bir fıçının içinde yaşayan bir evsiz, hatta meczup, insanları kızdıran bir “deli”, ama uzaklardan insanların hayata dair bazı cevapları almak için geldikleri bir öğretmen. Uzunca bir ömre yayılan, uzun bir yol. Sürgünün felsefeye yönlendirdiği bu adam kendisine “Sinoplular seni sürgün ettiler” diyenlere, “Evet ve ben de onları oldukları yerde bırakarak sürgüne gönderdim” diye cevap vermiştir. Zira o gelmiş olduğu noktayı yüksek bir merteye olarak görür. Onun evi zihnidir, parası zihnidir, kıyafetleri, ayakkabıları zihnidir. Onun parasını çalanın hiçbir kazancı yoktur, çünkü Diyojen’in hazinesi vücudunun, kafatasının içindedir.

Birkaç sefer bir zamanlar gençliğinde işlediği suç yüzüne vurulur. “O suçu işlediğim zaman senin gibi biriydim, oysa sen hiçbir zaman benim şimdi olduğum insan olmayacaksın” diye cevap verir. Deneyimlerini baş tacı eder. Bir adam hiçbir şeyi yokken kendisini kral gibi hissediyorsa, hayattan tek bir şikâyeti yoksa, “Gerçek mutluluk insanın zihninin hem huzur hem neşe içinde olmasıdır” diyorsa, esir olarak alındığı gemide en keyifli haliyle azıcık yemeğini yiyip, bunu diğerleriyle paylaşıyor ve “Endişelenmeyi bırak, her anı olduğu gibi kabul et” diyebiliyorsa doğru bir şeyler yapmış demektir.

New York'ta yaşadığım yıllarda sokaklarda gördüğüm evsizlere bazen durup uzun uzun bakardım. Genelde kilise kapılarına sermiş oldukları eski püskü döşekleri ya da uyku tulumlarında kar kış demeden yatar, kiliseye gelenlerin ya da zaten oradakilerin kendilerine verdikleriyle yetinir, bazen de kendi kendilerine söyleyerek yaşayıp giderlerdi. Çok soğuk kış günlerinde evsizlere yardım minibüsleri tüm şehri dolaşır, bazılarını zorla bakımevine götürmek için arabaya bindirirlerdi. Hizmetlilerle evsizler arasında yaşanan mücadeleye çok tanık olmuşluğum var. Çoklukla gitmek istemezlerdi. “Donacaksın!” laflarına aldırış etmezlerdi. Düşünürdüm, neden? Sonra sonra belki de Diyojen'in tarihte son olmayabileceğini anladım. Belki de o gördüklerim de akıllarını yitirmiş zavallılar değildi. Belki de onlar da başka türlü bir yaşam tarzını benimsemişlerdi. Belki de onlar da benden daha varlıklı ve daha özgürdü.

Diyojen ona aklını kaçırdığını söyleyenlere, aklını kaçırmadığını, yalnızca onlardan farklı düşündüğünü söylemiştir. Hayatı boyunca elinde fenerle “adam” arayan Diyojen bir gün herkesin girmeye çalıştığı bir yerden çıkmak için uğraşır. Neden diye sorulduğunda, “Bütün hayatım boyunca yapmaya çalıştığım şeyi yapıyorum” der. “Sizler yanlış yöne gidiyorsunuz.”

Belki de yanlış yöne gitmiyoruz. Bu hayatta sadece oturup Diyojen'i dinleyecek değiliz elbette. Madem

en önemlisi dürüst olmak, bu konuda da olalım. O en doğrusunu mu söylüyordu? En bilge miydi? En mutlu muydu? Bunları bilmiyoruz ve hatta belki de henüz öyle olmadığını düşünüyoruz ama hayatlarımıza bir de Diyojen'in fenerinin ışığında bakmayı deneyebiliriz. Ne dersiniz?

“Tanrılar var mı yok mu bilmiyorum
ama olmaları iyi bir çare olurdu.”

*“Acılar çeken bir
insanın en büyük
kurtuluşu iyi bir
arkadaştır.”*

*“Hayattaki
en zor şey
kendini
tanımaktır.”*

